

Coornhert

1522 Geboren te Amsterdam als zoon van een rijke koopman.

Over zijn jeugd- en schooljaren is weinig bekend. Vaststaat dat hij pas later in zijn leven Latijn heeft geleerd. Zijn eerste biograaf (en vriend) Cornelis Boomgaard merkt het volgende op over zijn jongelingsjaren: *"In syne jonckheydt heeft hy hem oock gheoeffent inde Musycke, ende in 't Rymen. Hy conde seer meesterlyck spelen op de davytsche Fluyte, oock op de Luyte, ende Clavecimbal: Van schermen is hy meester gheweest, ende van alle eerlycke, lofflycke ende gheoorlofde consten ende oeffeninghen heeft hy eenigh verstandt ghehad."* Misschien was de jonge Coornhert ook wel een "lierefluit", want zelf merkt hij op dat hij vóór zijn huwelijk enkele jaren in het leger van 'Venus' diende.

1538 Reis naar Spanje en Portugal (1538-1539).

1539 Huwt met Cornelia Symons en vestigt zich te Haarlem.

1540 Werkt als etser en graveur, vooral met Maarten van Heemskerck; Philips Galle komt bij hem in de leer. Raakt bekend met het werk van Luther, Calvijn, Menno Simons, Sebastian Franck.

1550 Schrijft zijn eerste toneelstuk *Comedie van de Rycke man*.

1555 *De heldendaden van Karl V* (serie gravures).

1558 Leert Latijn; Vertaalt uit het Vlaams Boethius, *De consolatione philosophiae*, zijn lievelingsboek en raakt bekend met de *Theologia Deutsch*, zijn tweede lievelingsboek.

1560 Opent drukkerij; werkt ook als vertaler; *Verschooninghe van de roomsche ofgoderye*; begin van polemieken met Calvijn.

1562 Secretaris, eerst van het gemeentebestuur, vanaf 1564 van de burgemeesters van Haarlem (1562-1567).

Vertaalt Cicero, *De officiis*, Seneca *De beneficiis*, Homerus, *Odysee* (uit het Latijn).

Tal van dienstreezen, ontmoet Willem van Oranje (tweede helft jaren '60).

1566 Zorgt voor de Nederlandse vrije vergadering van de *Smeekschrijft*; als secretaris van de burgemeesters van Haarlem betrokken bij de opstand; veroordeeld door Alva's rechtbank, arrestatie en hechtenis.

1568 Vlucht naar Duitsland; Coornhert verdedigt zijn handelwijze ten tijde van de beroerten in *Cort begrip*.

1572 Secretaris van de eerste vrije vergadering van de Staten van Holland belast met onderzoek naar 'wreedheden bezegen' door de geuzen; door Lumey met dood bedreigd, vlucht (1572-1573).

Ballingschap, werkt als graveur, Den doolhof van *de dwalende gheesten* (serie gravures) en *De ontgaarding van de katholieke geestelijkheid* oftewel *De achtergronden van de opstand en de beeldenstorm* (serie gravures, naar ontwerp van Adriaan de Weert).

1576 Betrokken bij diverse 'godsdienstgesprekken' en bij conflict Leidse magistraat en kerkeraad (Coothaes-affaire); krijgt te maken met publicatieverbod en lastercampagne.

Vertaalt werk van Castello (eind jaren '70).

1579 *Justificatie van de Magistraets tot Leyden en des aenghevoeten dwangh inder consciëntien dwangh inder consciëntien binnen Hollandt*.

1581 *Wortel der Nederlandsche Oorloghen*.

1582 *Synodus der consciëntienvryheydt*.

1583 *Proeve van de Heydelbergse Catechismo*.

1584 Vlucht naar Emden; voltooit *Zedekunst, dat is Wellevenskunste* (1584-1585).

1587 *Schrijft Boeven-Tucht ofte Middelen tot minding der schadelijcke Ledigh-gangers*.

1589 Polemieken met Lipsius; *Proces vant Ketterdoden*.

1590 Sterft te Gouda.



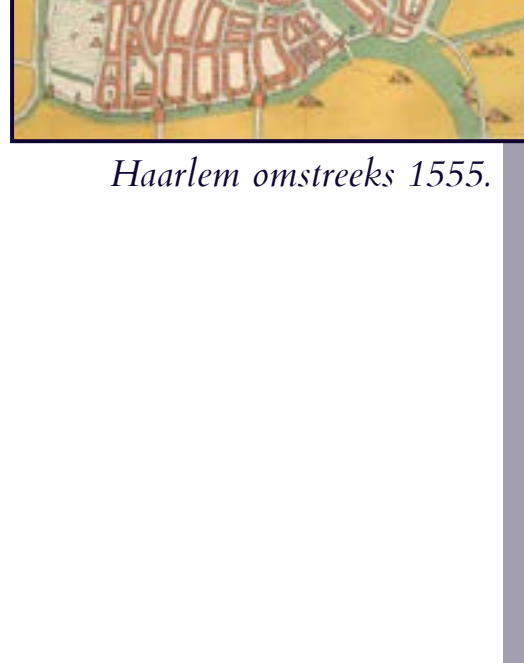
'Amsterdam in vogelvlucht' (1538). Schilderij van Cornelis Anthonisz van Oostanen.



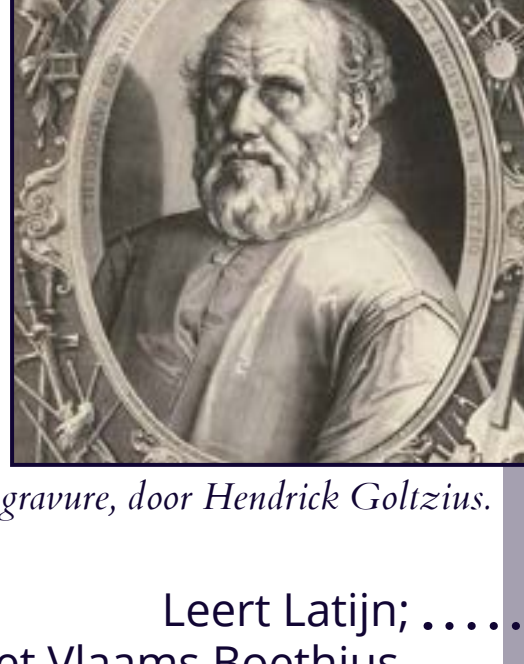
Maarten van Heemskerck, zelfportret.



Coornhert, getekend portret, door onbekende.



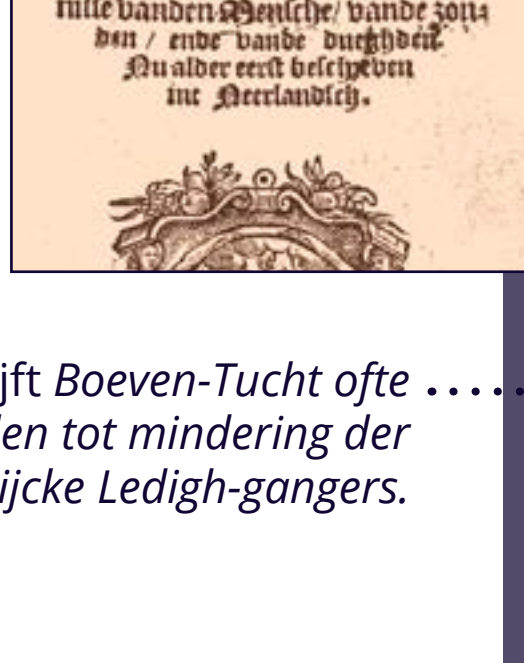
Haarlem omstreeks 1555.



Coornhert, gravure, door Hendrick Goltzius.



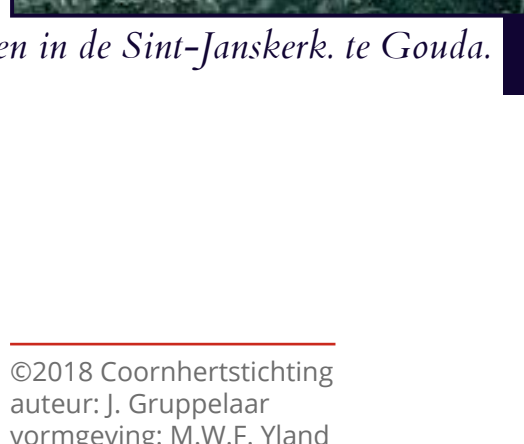
Admiraal Lamey, Willem van der Marck (1542-1578). Toegedreven aan Dirk Woutersz van Canjijck.



Schrijft Boeven-Tucht ofte Middelen tot minding der schadelijcke Ledigh-gangers.



Coornhert, ets en gravure door Hendrick Goltzius.



Grafsteen in de Sint-Janskerk, te Gouda.

Politiek en religie in de Nederlanden en elders

1515-1555 regeringsperiode Karel V; hij is bijna voortdurend in oorlog met Frankrijk en het Ottomaanse Rijk.

Erasmus publiceert pleidooi voor vrede *Querella pacis*.

Jaren '20: steden en staten verzetten zich tegen centralisatie-politiek en financiële eisen van landsheer, maar zijn onderling verdeeld; opstanden in diverse steden; opkomst ketterijen.

*Eeuwig Edict*: bedoeld als basis voor gemeenschappelijke wetgeving en rechtspleging; aanhoudend verzet tegen Habsburgse centralisatie-politiek en staatsvorming; inhoudelijke en procedurele bezwaren tegen strenge wetgeving tegen ketterers

Wederdopersoproer in Amsterdam.

Begin jaren '40: de Nederlanden bedreigd door coalitie van (o.a.) Franse en Deense strijdmacht; oorlogsvoering legt bestuurlijke gebreken bloot, maar verzet tegen landsheerlijk bevel wordt er niet minder om.

Na 1547 kennen de Nederlanden, militair gezien, een periode van betrekkelijke rust; Karel V verscherpt de kettervervolging; hij richt zich op Duitsland, tegen de macht van de protestanten aldaar; na aanvankelijk succes wordt in 1552 duidelijk dat hij aan het kortste eind trekt.

Nederlandse vertaling van Calvijn *Institutio religionis Christianae*.

Nederlandse geloofsbelijdenis.

Calvijn richt zich tegen Coornhert en de libertijnen, spiritualisten: *Réponse à un certain Holandois*. Calvijn raadt aan Coornhert, die hij omschrijft als 'beste sauvage' en 'peste mortelle', te mijden.

*Heidelbergse catechismus*.

Midden jaren '60: werken van Castello raken bekend in de Nederlanden.

*Smeekschrijft*: verzachting vervolgingen; Beeldenstorm, hervatting, komst Alva (1566-1568).

Synode van Emden: eerste nationale synode van de Nederlandse Gereformeerde Kerk.

Opstandelingen krijgen in Holland en Zeeland voet aan de grond; Staten van Holland kondigen godsdienstvrijheid af, maar binnen een jaar verbod katholiek erediens; Mechelen, Zutphen en Naarden uitgemoord; Beleg en val van Haarlem; Aikmaar en Leiden ontzet (1572-1574).

Oprichting universiteit van Leiden.

Pacificatie van Gent: experimenten met religievrede.

Amsterdam, zwaar onder druk gezet, kiest voor de Opstand. Eind jaren '70: Castellio-renaissance in de Nederlanden.

Unie van Utrecht; Oranje, voor Philips vogelvrij verklaard, reageert met zijn *Apologie*.

Anjou's greep naar de macht mislukt; hij verlaat het land.

Lipsius *De Constantia*; Oranje vermoord; val van Antwerpen (1584-1585).

Leicester landvoogd van de Nederlanden; verzet tegen zijn machtscentralisatie en bevoorrecht gereformeerden: *Republiek der Verenigde Provinciën*, o.l.v. Johan van Oldenbarnevelt (1585-1587).

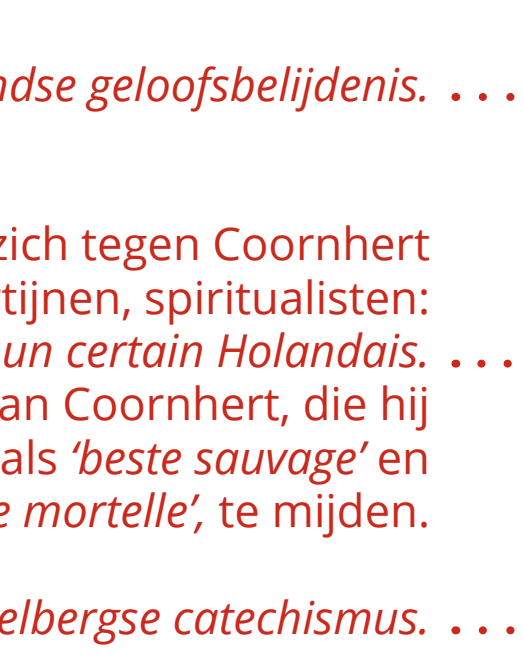
Spaanse Armada gaat ten onder.

Parma verlaat Franse burgeroorlog.

Consolidatie *Republiek* (1590-1600).



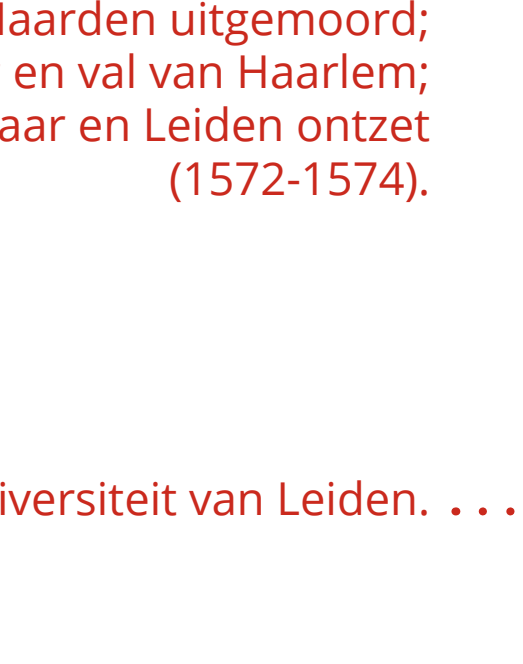
Philips II, door Sofonisba Anguissola.



Nederlandse vertaling van Calvijn *Institutio religionis Christianae*.



Fernando Alvarez de Toledo, Hertog van Alva (1507-1582), door Titiaan.



Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619), door Michiel Jansz. van Mierevelt (ateter van, in of na ca. 1616).

1509-1547 regeringsperiode Henry VIII.

1517 Luther publiceert zijn stellingen.

1521 Excommunicatie Luther.

1524 Boerenoorlogen in Duitsland (1524-1525).

1527 Sacco di Roma (plundering door troepen Karel V).

1529 Ontzet van het door Ottomanen omsingelde Wenen.

1531 Dopers nemen Münster in: het Nieuwe Jeruzalem.

1534 Erasmus sterft te Bazel.

1535 Openering concilie van Trente.

1545 Luther overlijdt te Eisleben.

1547 Godsdienstoorlogen in Duitsland (1546-1555).

1553 Calvijn veroordeelt Servet tot brandstapel; Castello publiceert *De haereticis an sint persequendi*, een pleidooi voor verdraagzaamheid.

1554 Castello agendeert kwestie-Servet: pleidooi voor verdraagzaamheid.

1555 Vrede van Augsburg: *cuius regio eius religio*; einde godsdienstoorlogen in Duitsland.

1558 Elizabeth I, koningin van Engeland (tot 1603).

1560 Beeldenstorm in Frankrijk.

1562 Poging tot godsdienstvrede: het godsdienstgesprek te Poissy; Bloedbad te Wassy, begin van de godsdienstoorlogen in Frankrijk, die tot 1593 voortduren.

1563 Calvijn overlijdt te Genève.

1566 *Bartholomeusnacht* of bloedbruiloft: duizenden protestanten vermoord na protestant-katholiek huwelijk van Hendrik van Navarra met zus van de koning.

1571 *Montaigne Essais*.

1572 *Vindicac contra tyrannos*: verdediging van het recht op opstand.

1576 *Bartholomeusnacht*, door François Dubois.

1577 *Montaigne Essais*.

1578 *Vindicac contra tyrannos*: verdediging van het recht op opstand.

1579 *Montaigne Essais*.

1580 *Vindicac contra tyrannos*: verdediging van het recht op opstand.

1581 *Montaigne Essais*.

1582 *Vindicac contra tyrannos*: verdediging van het recht op opstand.

1583 *Montaigne Essais*.

1584 *Vindicac contra tyrannos*: verdediging van het recht op opstand.

1585 *Montaigne Essais*.

1587 *Vindicac contra tyrannos*: verdediging van het recht op opstand.

1588 *Montaigne Essais*.

1589 Henri III vermoord, einde van Valois; legitieme opvolger is Hendrik van Navarra, de leider van de protestanten.

1590 *Montaigne Essais*.



Erasmus, door Albrecht Dürer (1520).



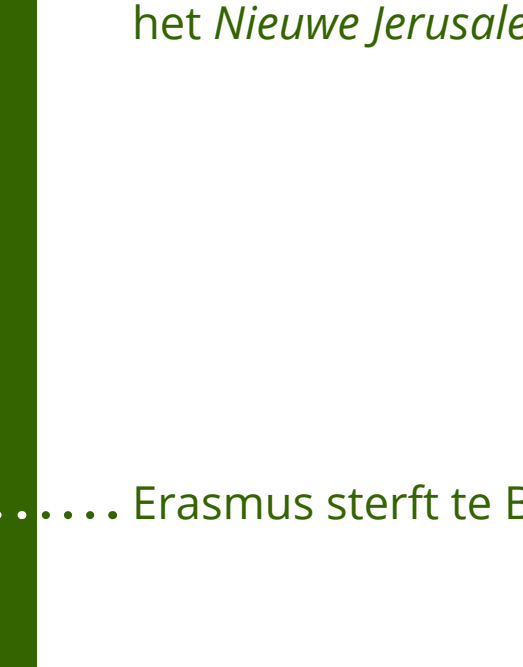
Luther als monnik, door Lucas Cranach de Oudere (1520).



Bestorming van Rome, door D.V. Coornhert, naar Maarten van Heemskerck (1555-1556).



Ontzet van Wenen, 1529, door D.V. Coornhert, naar Maarten van Heemskerck (1555-1556).



Ontzet van Wenen, 1529, door D.V. Coornhert, naar Maarten van Heemskerck (1555-1556).



Concilie van Trente, door Pasquale Cati, in Santa Maria in Trastevere, Rome (1588).



Luther, op zijn doodsbet, door (navolger van) Lucas Cranach de Oudere (1529).



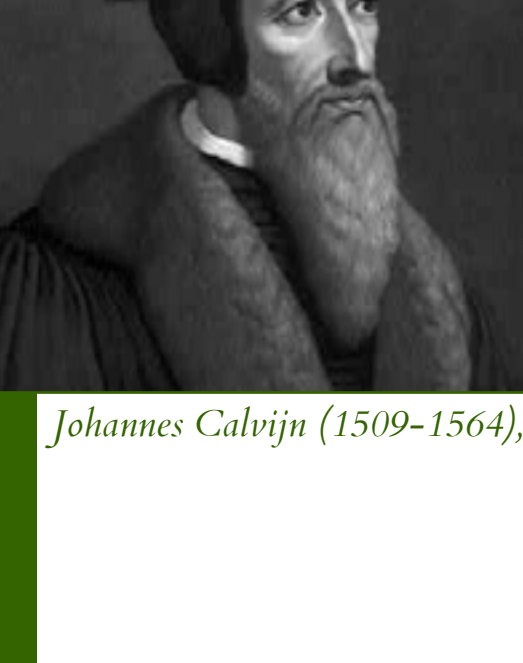
Miguel Servet, gravure, maker onbekend.



Elizabeth I van Engeland ('Het Armadaportret'), maker onbekend (ca. 1585).



Johannes Calvin (1509-1564), maker onbekend.



Michel de Montaigne (1533-1592), maker onbekend.



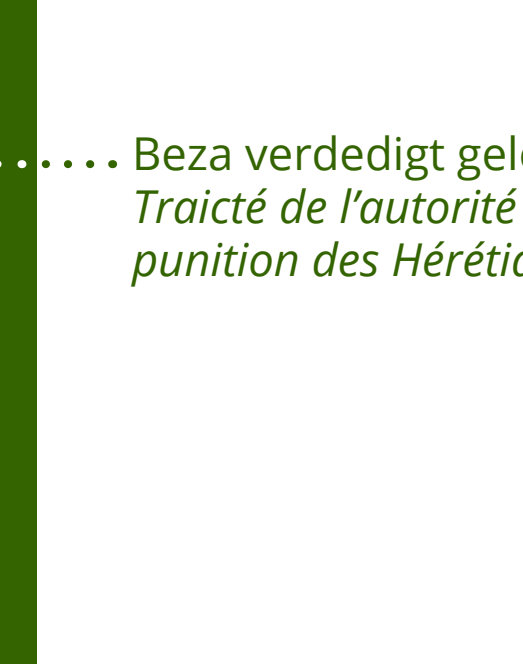
Henry IV, Koning van Frankrijk (1553-1610).



Henry III, Koning van Frankrijk (1553-1610).



Henry III, Koning van Frankrijk (1553-1610).



Henry III, Koning van Frankrijk (1553-1610).



Henry III, Koning van Frankrijk (1553-1610).



Henry III, Koning van Frankrijk (1553-1610).